

Bij de foto: G.C. Berkouwer feliciteert Jan Veenhof na het uitspreken van zijn inaugurele oratie op 11 oktober 1974 (foto ADC).
[lees verder op pag. 3]

nr. 55, december 2021

IN DIT NUMMER:

Memoires van Jan Veenhof

Vrijwilligers

Het e-depot

...adc **etera**

*...adcetera is een gezamenlijke uitgave
van deputaten ADC (GKv) en de
Archiefcommissie (NGK)*

colofon

...adcetera is een
gezamenlijke uitgave
van deputaten
ADC (GKv) en de
Archiefcommissie
(NGK)
Broederweg 16,
8261 GT Kampen.
Telefoon 038-4471730
E-mail info@
adckampen.nl
Website www.
adckampen.nl
Druk: drukkerij
De Bunschoter,
Bunschoten-
Spakenburg
Ontwerp:
Peter Dees, Zwolle

Ten geleide

In november werd bekend dat de Theologische Universiteit van de (straks) Nederlandse Gereformeerde Kerken gaat verhuizen van Kampen naar Utrecht. De beslissing daartoe is bijzonder, omdat sinds de stichting van deze opleiding in 1854 heel vaak is voorgesteld en overwogen om deze instelling elders te vestigen. Maar daartoe is nooit overgegaan. Toen de vrijgemaakten kort na de scheuring in 1944 over een eigen opleiding dachten lieten K. Schilder en zijn vriend P. Jasperse, huisarts te Leiden, het oog vallen op het voormalig Militair Invalidenhuis aan de Hoge Rijndijk in Leiden. Maar de opleiding werd het jaar daarop toch gevestigd in Kampen, in het gebouw aan de Broederweg. Sindsdien zijn de vrijgemaakten alleen maar verknochter geraakt aan Kampen en is de discussie over de vestigingsplaats eigenlijk niet meer gevoerd. Dat duurde, tot in de jaren negentig van de vorige eeuw de band tussen opleiding en kerkleden losser werd, andere hoger onderwijsopleidingen uit Kampen verdwenen waren, het karakter van studentenstad verloren ging en het aantal bachelor studenten de laatste jaren slonk. Allerlei scenario's zijn overwogen voordat de beslissing viel Kampen te verlaten.

Wat betekent dit voor het ADC? Het is in 1993 gevestigd in Kampen, omdat de theologische opleiding zich daar bevond. En tussen bibliotheek en

hoofdgebouw van de Theologische Universiteit bevindt het zich daar op een uitstekende plek. Formeel is het ADC geen onderdeel van de universiteit, maar materieel is dit wel het geval. Het behoorde tot het kerkelijk centrum dat de universiteit was. Studenten en onderzoekers van de universiteit konden al die jaren gemakkelijk gebruik maken van de collectie en aldaar er college over geven. De samenhang tussen onderzoek en onderwijs komt goed tot zijn recht als beide op eenzelfde locatie plaatsvinden. De directeur is tevens hoogleraar aan de universiteit en de archivaris maakt er deel uit van een onderzoeksgroep.

Het ligt daarom voor de hand dat het ADC met de Theologische Universiteit meeverhuist naar Utrecht. Aldus is besloten. Zolang echter nog niet duidelijk is wat de definitieve Utrechtse locatie van de universiteit wordt, kan over de verhuizing van het ADC en ook van de bibliotheek van de universiteit niets concreets gezegd worden. Het zal nog wel enkele jaren duren voor het zo ver is. Zeker lijkt alleen dat bibliotheek en ADC de laatste onderdelen van Kampen zijn die naar Utrecht zullen verhuizen. Tot zolang bent u zoals altijd hartelijk welkom op het vertrouwde adres Broederweg 16. Vandaaruit wensen we u gezegende kerstdagen en een gelukkig 2022. ¶

De beroemdste alumnus van de Theologische Universiteit aan de Broederweg is zonder twijfel Jan Veenhof (1934), die er van 1951 tot 1958 studeerde. De oud-hoogleraar van de Vrije Universiteit kreeg eind september uit handen van bewerker Leon van den Broeke het eerste exemplaar van zijn memoires Vrij en verbonden aangeboden in Thun in Zwitserland, waar Veenhof woont.

De memoires van Jan Veenhof

In *Vrij en verbonden*, verschenen als nummer 38 in de AD Chartas reeks, verhaalt de 87-jarige Jan Veenhof over zijn leven als zoon van de vrijgemaakt-gereformeerde en latere Nederlands-gereformeerde theoloog Kees Veenhof en Marrie Veenhof-Bakker, student van Klaas Schilder, journalist, promovendus bij Otto Weber in Göttingen, docent in Sankt Chrischona en Bazel in de omgeving van Karl Barth en Hendrik van Oyen, hoogleraar met Harry Kuitert aan de Vrije Universiteit Amsterdam (1973-1989) als opvolger van Gerrit Berkouwer, gemeentepredikant in Thun, en gepensioneerd theoloog. Jan Veenhof verhaalt in zijn autobiografie met oog voor detail en kleurrijk. De tekst van de memoires is bezorgd, ingeleid en geannoteerd door Leon van den Broeke, hoogleraar rechtstheologie en kerkrecht aan de Theologische Universiteit Kampen. Het eerste exemplaar is Veenhof door hem aangeboden in een online -bijeenkomst

op 30 september 2021, uitgezonden vanuit Thun. Sprekers waren onder anderen Veenhofs oud-VU-collega kerkhistoricus Ulrich Gäbler en Kees van der Kooi, zijn leerling en indirecte opvolger op de leerstoel systematische theologie aan de Vrije Universiteit. Jan Veenhof heeft zijn persoonlijk archief deels overgedragen aan het ADC. Veenhofs memoires, waarvan inmiddels een tweede druk is verschenen, is verkrijgbaar in de boekhandel voor € 24,50 en voor donateurs voor € 19,60 bij het ADC. ¶

Opnieuw particuliere synoden

In het vorige nummer vestigden we de aandacht op de archieven van de particuliere synoden van de vrijgemaakte

kerken. Voordat in 2014 de particuliere synoden Noord, Oost, West en Zuid werden ingesteld, waren er negen particuliere synoden. De archieven van de particuliere synoden oude stijl bevinden zich niet allemaal op het ADC. We kenden evenmin de verblijfplaats van alle archieven en vroegen daarom om inlichtingen, die ons inmiddels vriendelijk verstrekt zijn.

Het archief van de particuliere synode Zeeland-Noord-Brabant-Limburg wordt beheerd door de Gereformeerde Kerk in Axel, samen met enkele classisarchieven en de archieven van de plaatselijke kerk. De prachtige archief-ruimte in Axel blijkt in het verleden zelfs bezocht te zijn door een medewerker van het ADC. Het archief van de particuliere synode Overijssel wordt eveneens keurig beheerd, en wel door de Plantagekerk in Zwolle.

Als regionale archieven in de eigen regio goed verzorgd kunnen worden, is er wat ons betreft geen enkele noodzaak om deze archieven over te brengen naar het ADC. ¶

Bavinck-jaar

Omdat het op 29 juli honderd jaar geleden was dat de theoloog en politicus Herman Bavinck (1854-1921) overleed, was 2021 het Bavinck-jaar. In Kampen is daar op verschillende wijze aandacht aan besteed. Het ADC heeft zich met succes ingespannen om het graf van Bavinck in Vlaardingen te laten restaureren, en het heeft het kleine aantal van omstreeks tien van hem bekende foto's met hulp van de familie weten te verdubbelen. Daarnaast heeft het Neo-Calvinism

Research Institute (NRI) van de universiteit een Herman Bavinck Centennial Congress belegd te Kampen. Op 11 en 12 november spraken bijna twintig sprekers voor een vanwege de corona-maatregelen klein publiek hun lezingen uit, online of op locatie. Twee zaken waren daarbij opvallend: het grote aandeel buitenlandse sprekers, wat de wereldwijde aandacht voor Bavinck illustreert. En voorts het grote aantal bezoekers van de online-versie van het congres op YouTube, een getal dat bij een louter fysiek congres nooit gehaald zou zijn. De teller staat momenteel op 590. U kunt dit congres terugkijken op de site van het NRI: www.neocalvinism.org/bavincks-centennial-congress.

Op dit congres werd het collegedictaat filosofische ethiek van Bavinck uit de periode 1887-1901 gepubliceerd, getranscribeerd, geannoteerd en toegelicht door NRI-medewerker Dirk van Keulen. Het eerste exemplaar werd aangeboden aan de theoloog John Bolt van Calvin Theological Seminary (VS), die rond de eeuwwisseling de Engelse vertaling van Bavincks *Gereformeerde dogmatiek* bezorgde, een uitgave die als een vliegwiel voor het Bavinck-onderzoek functioneert. De uitgave *Filosofische ethiek* in de AD Chartas reeks vormt een aanvulling op de in 2019 verschenen collegedictaten *Ethiek* (KokBoekencentrum) van Bavinck. *Filosofische ethiek* is verkrijgbaar in de boekhandel voor € 24,50 en voor donateurs voor € 19,60 bij het ADC. ¶

Donaties

Het hele jaar door ontvangt het ADC donaties en graag willen we alle gevers daarvoor hartelijk dank zeggen. Het geeft ons armslag om activiteiten te organiseren, waarvan er enkele in deze ADCetera staan vermeld. Graag doen we nu ook een beroep op degenen die gewoonlijk aan het eind van het jaar ons met een gift bedenken. Uw steun maakt veel mogelijk en is voor ons een stimulans. U kunt uw gift overmaken naar NL15 INGB 0007 7356 94 van de Stichting ondersteuning ADC (met ANBI-status).

Nieuwe openingstijden

Om een betere balans te verkrijgen tussen publieke dienstverlening (het helpen van bezoekers, het beantwoorden van vragen, het bezoeken van kerken e.d.) en archivering, is besloten opzettelijk tijd te reserveren voor het laatste. Archiveren vraagt concentratie en gaat het beste als je het in aaneengesloten uren kunt doen. Het komt nu vaak in de knel doordat er dagelijks, vaak niet te plannen, publiekgerichte taken zijn. Om deze reden is het ADC vanaf januari voortaan niet alleen als vanouds op woensdag gesloten voor dienstverlening (dan werkt de archivaris niet), maar ook op maandag (dan archiveert de archivaris). Gelieve hier rekening mee te houden bij het plannen van een bezoek aan het ADC. ¶

Geraadpleegd in 2021

In 2020 kon het ADC vanwege de coronapandemie minder bezoekers ontvangen dan gebruikelijk. Helaas was dit in 2021 niet anders. Toch is er ook dit jaar enthousiast gebruik gemaakt van de mogelijkheid om archieven te raadplegen. Tijdens de strenge lockdown aan het begin van het jaar konden er scans verstrekt worden aan verschillende geïnteresseerden. Later in het jaar mochten bezoekers op afspraak langskomen. Zij genoten daarbij van extra rust en ruimte op het ADC.

Zo werden het afgelopen jaar de

archieven geraadpleegd van de Bijbelstudiebond, FQI, de Gereformeerde Bijbelcursus, Luisterpost Bralectah en zendingsarchieven van de vrijgemaakte kerken. Ook persoonsarchieven als die van D. Deddens, S. Greijdanus, J. Klamer, K. Schilder, diverse Wielenga's en I. de Wolff werden bestudeerd. De collectie van het ADC werd nageslagen met het oog op de voorbereiding van jubileumpublicaties, proefschriften en oraties en in het kader van familieonderzoek. ¶

Hongaarse gereformeerden

Op 10 september vond in een door het ADC en NRI belegde bijeenkomst in de Nieuwe Kerk te Kampen de presentatie plaats van het boek *Nederlandse en Hongaarse protestanten gedurende het interbellum*, geschreven door Maarten J. Aalders, verbonden aan het NRI. Het interbellum was voor Hongarije een bijzondere periode. Na de Eerste Wereldoorlog, het communistische regime van Béla Kun en de Roemeense bezetting in 1919 was Hongarije failliet. Bij het verdrag van Trianon in 1920 werd het land bovendien twee derde van het grondgebied afgenomen, als straf voor de rol die het land in de Eerste Wereldoorlog had gespeeld. In deze toestand kon Hongarije zelfs de eigen kinderen niet meer voeden. De roep om hulp leidde tot liefdadigheidsacties, ook in Nederland. Centraal stonden de zogenaamde kindertreinen, waarmee tussen 1920 en 1930 meer dan 28.000 Hongaarse kinderen voor enige maanden naar Nederland kwa-

men om bij te komen van alle rampspoed en aan te sterken. Gelijktijdig daarmee kwam het tot een intensieve culturele uitwisseling, onder meer op kerkelijk-theologisch gebied. In dit boek worden deze contacten tussen Nederlandse en Hongaarse protestanten uit de periode van het interbellum in kaart gebracht en geanalyseerd. Op de bijeenkomst spraken Ferenc Postma, emeritus-hoogleraar aan de Károli Gáspár Universiteit te Boedapest, Orsolya Réthelyi, docente Nederlands aan de Eötvös Loránd Universiteit te Boedapest en de directeur van het ADC. Evenals de memoires van Veenhof beleefde dit boek een tweede druk, terwijl er plannen zijn om het boek in het Hongaars te vertalen, in opdracht van oud-minister en bisschop Zoltán Balog van Boedapest en met middelen van de Gereformeerde Kerk van Hongarije. Aalders' boek is verschenen in de AD Chartas reeks bij uitgeverij Vuurbaak, bedraagt 448 pagina's en is verkrijgbaar voor € 28,-; donateurs kunnen het boek bij het ADC bestellen voor € 22,40. ¶

Zin in vrijwilligerswerk?

Op het ADC werken diverse vrijwilligers uit de regio Kampen, jonger en ouder, man en vrouw. Hun hulp is onmisbaar, want het aantal archieven dat ligt te wachten op inventarisatie neemt nog steeds toe en het bewerken van een archief is een arbeidsintensief proces. Alle archiefstukken dienen bekeken en beschreven te worden. Daarbij moet er

geprobeerd worden om de oorspronkelijke ordening van het archief te reconstrueren, omdat ook de opbouw en het ontstaan van een archief informatie verschaffen over de archiefvormer. Vervolgens wordt er een ordening ontworpen die rekening houdt met de oorspronkelijke orde van het archief én met algemene archivistische standaarden. Dubbele stukken en elementen die niet in het archief thuishoren worden verwijderd, evenals plastic en metaal (zoals nietjes en paperclips). De stukken die bewaard worden, dienen in de juiste volgorde verpakt te worden in zuurvrije materialen. Uiteraard moet ten slotte voor iedereen duidelijk zijn welk stuk zich in welke doos en in welk mapje bevindt. Zorgvuldigheid is in dit proces te allen tijde geboden. Als u of jij in de buurt van het ADC woont, wat tijd overheeft, precies werkt en wel zin heeft in de bovengenoemde uitdaging, neem dan gerust contact met ons op. We verwelkomen graag nieuwe vrijwilligers en ontvangen ook met plezier mensen die eens vrijblijvend rond willen kijken om te zien of het hen wat lijkt. Wij bieden een gezellig plek en begeleiding op maat bij het leren kennen van de werkzaamheden. ¶

Het ADC in Utrecht en Boedapest

Van 4 februari tot 5 juni 2022 zal in Museum Catharijneconvent te Utrecht de tentoonstelling 'Van God los? De onstuimige jaren zestig' te zien zijn. De

tentoonstelling besteedt onder meer aandacht aan de ontwikkelingen binnen de Nederlandse kerken in de jaren 1960. Tijdens de expositie zal er ook een stuk uit Kampen getoond worden. Het betreft het concept van de Open Brief van 31 oktober 1966, dat zich in het archief van A. Sneep bevindt. Dit archief hoort bij de op het ADC ondergebrachte NGK-collectie van archieven.

Tevens zullen er begin 2022 enkele archiefstukken uit het ADC in Boedapest geëxposeerd worden. Het betreft stukken uit het archief van de consul-generaal van Boedapest (1911-1946), J.Ph. Clinge Fledderus (1870-1946). Fledderus was betrokken bij de organisatie van kindertreinen, waarmee verzwakte Hongaarse kinderen na de Eerste Wereldoorlog naar Nederland kwamen om aan te sterken. Ook het door het ADC verworven schriftje van de schoolmeester Albertus Visscher uit Zijldijk in Groningen, die enige tijd een Hongaars meisje in huis had en over haar schreef, zal in Boedapest tentoongesteld worden. Als u een bezoek aan Kampen of Utrecht inmiddels wat gewoontjes vindt, is dit een uitgelezen mogelijkheid om het eens wat verder weg te zoeken. ¶

Het e-depot

De meeste kerkenraden en andere kerkelijke gremia zijn inmiddels overgegaan van papieren naar digitale vergaderstukken, nieuwsbrieven en notities. Deze documenten worden bewaard, maar veelal op een riskante manier, in een slecht beveiligde cloud, aangeboden door Amerikaanse provi-

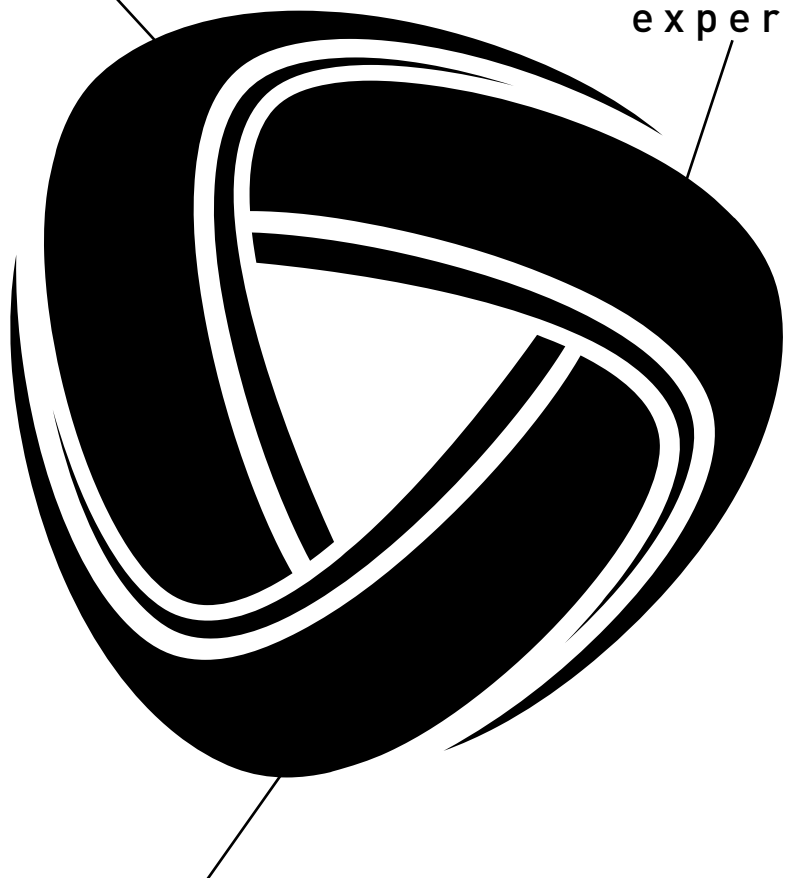
ders die niet gehouden zijn aan Nederlandse en Europese regelgeving inzake privacy en zich niet tot duurzame bewaring hebben verplicht.

In de Nederlandse archiefwereld wordt gewerkt met sterk beveiligde e-depots en opslagplekken in Nederland en de Europese Unie, onderworpen aan de Nederlandse en EU-privacybeschermingsregels en duurzaamheidseisen. Het ADC beschikt over zo'n e-depot, waar kerken tegen geringe kosten hun digitaal archief in bewaring kunnen geven, in een deel dat alleen voor de eigen kerk of kerkelijke organisatie toegankelijk is.

De applicatie die het ADC gebruikte voor de invoering, toegankelijkheid en doorzoekbaarheid van bestanden is afgestemd op grote archieven van de overheid. Na enkele jaren bleek dat deze applicatie te ingewikkeld was voor kerkelijke archieven: het gebruik was te omslachtig voor wie niet dagelijks met het programma werkt (zoals beroeps-archivarissen), en te gedetailleerd voor de betrekkelijk eenvoudige structuur van kerkelijke archieven. Om deze reden heeft het ADC begin dit jaar besloten een nieuwe applicatie te laten maken die beter is toegesneden op de praktijk van de kerkelijke gebruiker. Deze wordt momenteel uitgetest en bijgesteld. In de loop van 2022 hopen we de applicatie te kunnen aanbieden aan gebruikers. Zo lang deze overgangsfase duurt kunnen er door de huidige gebruikers geen nieuwe documenten worden toegevoegd aan het e-depot en worden er geen nieuwe gebruikers aangenomen. Zodra de situatie verandert, wordt dat bekend gemaakt. ¶

Uw doel
Uw wens

Onze
expertise

Het resultaat
hoogwaardige communicatie

DE BUNSCHOTER
SAMEN COMMUNICEREN